

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Poznaniu

LPO.410.003.03.2022

Pani
Wanda Kolińska
Dyrektor
Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej
w Pile
ul. Kwiatowa 5
64-920 Piła

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/22/031 – Wsparcie systemu pieczy zastępczej w procesie deinstytucjonalizacji

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pile, ul. Kwiatowa 5, 64-920 Piła (dalej: Ośrodek albo MOPS).
Kierownik jednostki kontrolowanej	Wanda Kolińska Dyrektor Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pile od 22 grudnia 2004 r. (dalej: Dyrektor MOPS lub Dyrektor Ośrodka).
Zakres przedmiotowy kontroli	Realizacja zadań na rzecz rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych jako działania profilaktyczne, zapobiegające umieszczeniu dzieci w pieczy zastępczej i mające na celu ich powrót do rodzin biologicznych oraz stanowiące element deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej.
Okres objęty kontrolą	Lata 2019-2021 ¹ .
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ² .
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Poznaniu.
Kontroler	Klaudia Dziamska, specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LPO/19/2022 z 19 stycznia 2022 r.

(akta kontroli str. 1)

II. Ocena ogólna³ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

W latach 2019 -2021 MOPS prawidłowo realizował działania na rzecz rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej jako element procesu deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej. Podejmował właściwe działania profilaktyczne zapobiegające umieszczeniu dzieci w pieczy zastępczej oraz mające na celu ich powrót do rodzin biologicznych.

Gminne Programy Wspierania Rodziny (dalej: Programy) zostały opracowane na podstawie wykonanej przez firmę zewnętrzną diagnozy problemów społecznych na terenie miasta Piły oraz oceny zasobów pomocy społecznej, z wykorzystaniem danych zebranych przez Ośrodek za pośrednictwem systemu Centralnej Aplikacji Statystycznej Ministerstwa Rodziny Pracy i Polityki Społecznej. Obowiązujące w latach 2019-2021 Programy uwzględniały zagadnienia dotyczące deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej, w tym działania profilaktyczne mające na celu zapobieganie rozdziałaniu dziecka z rodziną biologiczną i umieszczaniu w pieczy zastępczej. Działania te polegały m.in. na wdrożeniu i rozwoju wszystkich (przewidzianych w ustawie) rodzajów i form wsparcia dla rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze. W kontrolowanym okresie liczba rodzin

¹ Dla realizacji celów kontroli mogły być wykorzystane dowody sporządzone w latach wcześniejszych oraz w okresie późniejszym, a także dane statystyczne z tych okresów

² Dz. U. z 2022 r. poz. 623, dalej: ustawa o NIK.

³ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

mających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej systematycznie spadała. Ośrodek uruchomił i oferował wszystkie ustawowo przewidziane rodzaje i formy wsparcia dla rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze, takie jak konsultacje i poradnictwo specjalistyczne, terapia i mediacje, usługi dla rodzin z dziećmi, w tym usługi opiekuńcze i specjalistyczne, pomoc prawną, szczególnie w zakresie prawa rodzinnego, organizowania dla rodzin spotkań (grup wsparcia), mających na celu wymianę ich doświadczeń oraz zapobieganie izolacji.

Ponadto na terenie gminy Piła zapewniono funkcjonowanie placówki wsparcia dziennego w formie opiekuńczej i ustanowiono rodzinę wspierającą. OPS podejmował działania na rzecz ustanowienia specjalistycznej placówki wsparcia dziennego. Wszystkie rodziny z problemami opiekuńczo-wychowawczymi oraz te, których dzieci zostały umieszczone w pieczy zastępczej, zostały objęte pracą asystentów rodziny. Asystenci rodziny podejmowali adekwatną współpracę z koordynatorem pieczy zastępczej w czasie realizacji planu pracy z rodziną. Prowadzili dokumentację pracy z rodziną, jednak w żadnym przypadku nie udokumentowano w niej współpracy z pracownikiem socjalnym i koordynatorem pieczy zastępczej przy opracowaniu planu pracy z rodziną. Nie dokumentowano także monitoringu sytuacji rodziny po zakończeniu asysty rodzinnej. W dwóch przypadkach oceny sytuacji rodziny były sporządzane rzadziej niż co pół roku, 47% ocen nie były przekazywane Dyrektorowi MOPS, a 20% z nich nie została przekazana Kierownikowi zespołu ds. asysty rodzinnej i Dyrektorowi Ośrodka. Ponadto ustanowiono rodzinę wspierającą bez wymaganej opinii ośrodka pomocy społecznej.

III Opis ustalonego stanu faktycznego⁴

OBSZAR

Programowanie i realizacja zadań na rzecz wspierania rodzin w kryzysie opiekuńczo-wychowawczym

Opis stanu faktycznego

1. Rozpoznanie sytuacji rodzin i monitorowanie potrzeb

Ośrodek prowadził rozpoznanie potrzeb rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych w czasie wykonywania pracy socjalnej, współpracy z jednostkami oświatowymi, ochrony zdrowia i sądem. Potrzeby analizowano także sporządzając okresowe sprawozdania przedstawiane raz w roku Radzie Miasta Piły i dwa razy w roku rzeczowo-finansowe z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, a także projektując Gminne Programy Wspierania Rodziny.

Na zlecenie MOPS firma zewnętrzna w 2020 r. wykonała diagnozę problemów społecznych na terenie miasta Piły⁵. Diagnoza nie była aktualizowana.

Badania obejmowały:

- rozpoznanie problemów występujących wśród dzieci, młodzieży oraz dorosłych mieszkańców,
- wskazanie przyczyn lub czynników wywołujących sytuacje problemowe,
- określenie skali oraz zakresu występujących problemów,

⁴ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

⁵ <https://mops.pila.pl/diagnoza-problemow-spoecznych-na-terenie-miasta-pily.html>

- pokazanie rozwiązań mających na celu wyjaśnienie sytuacji problemowej lub złagodzenia jej skutków.

Zakres badań odnosił się do problemów alkoholowego, narkotykowego, nikotynowego, uzależnień behawioralnych, przemocy w rodzinie, rówieśniczej i cyberprzemocy.

Badania ankietowe⁶ przeprowadzono łącznie wśród 1 066 osób, czterech grup społecznych: dorosłych mieszkańców miasta, uczniów szkół podstawowych i ponadgimnazjalnych, nauczycieli i pedagogów, pracowników instytucjonalnych⁷. Wśród największych problemów dorośli mieszkańcy wymieniali między innymi: emigrację ludzi młodych (52%), małą aktywność mieszkańców w życiu publicznym i kulturalnym (47%), uzależnienia (37%), bezrobocie (32%), bariery funkcjonalne i społeczne dla niepełnosprawnych (25%), ubóstwo (20%) i przemoc w rodzinie (19%). Zdaniem dorosłych mieszkańców gminy, sytuację rodzin niewydolnych wychowawczo poprawiłaby edukacja rodzin w zakresie właściwego wypełniania ról rodzicielskich (46%), pomoc asystenta rodziny lub rodziny wspierającej (43%), profilaktyka i terapia w zakresie uzależnień i przemocy w rodzinie (43%) oraz większa dostępność do konsultacji psychologiczno-pedagogicznych (37%). Zdaniem ponad połowy mieszkańców Piły na terenie miasta istnieje potrzeba: prowadzenia zajęć wspomagających umiejętności wychowawcze rodziców (59%) oraz stworzenia publicznego żłobka / klubu dziecięcego (52%). Poza tym, 37% dorosłych mieszkańców niedostatecznie ocenia działania miasta w zakresie organizacji zagospodarowania czasu wolnego. Odpowiadając na te potrzeby mieszkańców gminy w Programach między innymi zaplanowano: obejmowanie rodzin wsparciem asystenta, organizowanie nieodpłatnego poradnictwa specjalistycznego (psychologicznego, pedagogicznego, socjalnego i prawnego), udzielanie wsparcia materialnego, prowadzenie grup wsparcia, udział w kampaniach społecznych promujących prawidłowe postawy rodzicielskie oraz upowszechnianie informacji o możliwościach uzyskania wsparcia, instytucjach i organizacjach działających na rzecz pomocy rodzinie.

Pracownicy instytucjonalni, jako główne problemy wśród rodzin wymieniali: bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, rozpad więzi rodzinnych, przemoc w rodzinie, uzależnienia od alkoholu i narkotyków oraz brak wsparcia dla rodzin.

W raporcie w zakresie wsparcia rodzin dla pracowników instytucjonalnych wydano następujące rekomendacje:

- organizację zajęć i warsztatów wspomagających kompetencje wychowawcze rodziców,
- zwiększenie dostępności specjalistycznego poradnictwa rodzinnego,
- wymianę informacji między wszystkimi podmiotami biorącymi udział w procesie poradnictwa,
- rozpowszechnianie informacji o możliwościach uzyskania pomocy,
- udzielanie pomocy z zakresu diagnozy, poradnictwa, konsultacji, terapii indywidualnej, grupowej, prowadzenia warsztatów edukacyjnych i innych.

⁶ Ilościowe za pomocą techniki Computer Assisted Web Interviews wśród dorosłych mieszkańców i uczniów oraz metodą jakościową za pomocą techniki Individual In-depth Interview wśród nauczycieli, pedagogów i pracowników instytucjonalnych

⁷ Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, MOPS, Urząd Miasta, Straż Miejska, Komenda Powiatowa Policji, Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie, Sąd Rejonowy, Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Zespół Interdyscypliny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie

Prezydent Piły, zgodnie z art. 179 ustawy 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej⁸, składał Radzie Miasta coroczne sprawozdania z realizacji zadań z zakresu wspierania rodzin.

(akta kontroli str. 169-256)

Ośrodek nie kierował do Ministra Rodziny i Polityki Społecznej postulatów odnoszących się do zmian prawnych i organizacyjnych mających na celu wsparcie procesów deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej.

(akta kontroli str. 659,661)

Obowiązujące w latach 2019-2021 Programy⁹ uwzględniały zagadnienia dotyczące deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej, w tym działania profilaktyczne mające na celu zapobieganie rozdzielaniu dziecka z rodziną biologiczną i umieszczeniu w pieczy zastępczej.

Opracowanie obu Programów nie zostało poprzedzone konsultacjami z najważniejszymi interesariuszami, w tym: asystentami rodziny, rodzinami biologicznymi, z którymi współpracują asystenci, rodzinami, których dzieci przebywają w pieczy zastępczej i innymi rodzinami przeżywającymi trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej pomocniczymi, a także rodzinami wspierającymi i osobami prowadzącymi placówki wsparcia dziennego i socjalnymi, wolontariuszami, organizacjami pozarządowymi. Dyrektor MOPS wyjaśniła, że *opracowanie Programów nie zostało poprzedzone konsultacjami społecznymi, ponieważ uznano, że takie konsultacje nie są konieczne.*

Programy były opracowane na podstawie wykonanej przez firmę zewnętrzną diagnozy problemów społecznych na terenie miasta Piły, oceny zasobów pomocy społecznej, przeprowadzonej z wykorzystaniem danych zebranych przez Ośrodek za pośrednictwem systemu Centralnej Aplikacji Statystycznej Ministerstwa Rodziny Pracy i Polityki Społecznej oraz analiz wykonywanych przez MOPS. Dyrektor MOPS wyjaśniła, że *projektując Programy kierowano się wymogami określonymi w ustawie o wspieraniu rodziny i systemu pieczy zastępczej oraz ocenami sytuacji w zakresie potrzeb mieszkańców Piły m.in. wynikającymi z analizy opracowanych sprawozdań i bieżących informacji o potrzebach klientów korzystających z Ośrodka. Szczególnej analizie poddawano rodziny, które otrzymywały pomoc społeczną z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz prowadzenia gospodarstwa domowego.*

(akta kontroli str. 118-168, 659, 661)

W latach 2019-2021, w sprawozdaniach rocznych z udzielonych świadczeń pomocy społecznej (MRPIPS-03), w pozycji: *bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego* wykazano odpowiednio 426, 385 i 356 rodzin. Dane te również zostały wykazane w uchwalonych Programach. Dane liczbowe wykazują, że systematycznie spada liczba rodzin, w których występuje problem bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. W programach wskazano na problem systematycznego wzrostu liczby rodzin objętych po raz pierwszy asystą rodzinną¹⁰ oraz rodzin, które zostały zobowiązane

⁸ Dz.U. z 2022 poz. 447 t. j., dalej : „ustawa o pieczy zastępczej”.

⁹ Ustalone uchwałą Nr XXXIII/486/17 z Rady Miasta Piły z 28 marca 2017 r. w sprawie przyjęcia do realizacji Gminnego Programu Wspierania Rodziny Miasta Piły na lata 2017-2019 oraz Nr XIX/206/20 Rady Miasta Piły z 28 stycznia 2020 r. w sprawie przyjęcia do realizacji Gminnego Programu Wspierania Rodziny Miasta Piły na lata 2020-2022.

¹⁰ Tylko w I półroczu 2019 asystenta przydzielono dla 30 rodzin a w roku poprzednim 35.

do współpracy przez sąd¹¹. Ponadto, w Programie na lata 2020-2022 wskazano, że asystenci rodzin rzadko kończyli pracę z uwagi na realizację celów założonych w planie pracy z rodzinami. W ponad połowie przypadków praca ta była kończona z powodu zaprzestania przez rodziny współpracy i braku efektów prowadzonej asysty¹².

W obowiązujących w latach 2019-2021 Programach zaplanowano m.in. następujące przedsięwzięcia:

- zapewnienie rodzinie przeżywającej trudności wsparcia i pomocy asystenta rodziny i pracownika socjalnego,
- udzielanie nieodpłatnego poradnictwa specjalistycznego,
- prowadzenie grup samopomocowych dla osób i rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu ról rodzicielskich, w tym „Kawiarenki dla rodziców” realizowanej w ramach projektu „Czas na rodzinę”,
- podejmowanie działań mających na celu pozyskanie osób pełniących funkcje rodziny wspierającej oraz
- wykorzystanie potencjału organizacji pozarządowych działających na rzecz pomocy dziecku i rodzinie.

Planując zadania wskazano mierniki/wskaźniki oraz realizatorów/partnerów, jednakże nie określono wartości docelowych mierników/wskaźników oceny realizacji planowanych przedsięwzięć. Na przykład zaplanowano „objęcie rodzin wsparciem asystenta rodziny”, miernik/wskaźnik określono jako „liczba rodzin korzystających ze wsparcia asystenta rodziny”, ale bez zwymiarowania tej liczby. Dyrektor Ośrodka przyznała, że *nie ustalono wartości docelowych wskaźników oceny realizacji planowanych przedsięwzięć, ponieważ przyjęto, że miernikami/wskaźnikami realizacji programu będzie sam fakt zwiększenia ilości np. działań, świadczeń, dostępności do usług, a nie „twarde” wskaźniki liczbowe.* Dodaje, że *przepisy ustawy o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej zobowiązują gminę do opracowania i realizacji trzyletnich gminnych programów wspierania rodzin, jednak nie określają w tym zakresie żadnych standardów.*

W Programach obowiązujących w latach 2019-2021 nie została określona ani tendencja wzrostowa ani spadkowa mierników/wskaźników.

(akta kontroli str. 132-138, 161-168, 281, 296, 313, 372-377, 659, 661-662)

W Programach postanowiono, że monitoring będzie polegał na bieżącym gromadzeniu i analizowaniu danych dotyczących stanu ich realizacji. Partnerzy i inni realizatorzy Programów nie składali informacji o realizowanych przedsięwzięciach, ponieważ nie zostali do tego zobowiązani. Należy jednak zauważyć, że Partnerzy realizujący zadania przewidziane w Programach (np. placówka wsparcia dziennego) zostali umową o udzielenie dotacji na realizację zadania publicznego zobowiązani do składania sprawozdań z ich realizacji. W ten sposób MOPS miał możliwość koordynowania realizacji Programów. Programy były analizowane co roku, pod kątem stopnia ich realizacji, co stanowiło podstawę do opracowania i przedłożenia Radzie Miasta Piły sprawozdania z realizacji zadań z zakresu wspierania rodziny, o którym mowa w art. 179 ust. 1 i 2 ustawy o pieczy zastępczej. W oparciu o te analizy, sporządzane wyłącznie przez MOPS, tworzony był Program na kolejne lata. Przekazane Radzie Miasta Piły roczne sprawozdania z realizacji zadań z zakresu wspierania rodzin, o których mowa w art. 179 ustawy o pieczy zastępczej za lata

¹¹ Tylko w I półroczu 2019 r. 13 rodzin sąd zobowiązał do współpracy z asystentem rodziny o 61% więcej niż w roku 2018

¹² 2017 r. - 68%, 2018 r. - 54%, I półrocze 2019 r. - 30%.

2019-2020, nie odnoszą się do zaplanowanych w Programach celów szczegółowych i przedsięwzięć do realizacji. Dyrektor MOPS wyjaśniła, że *przekazywane radzie sprawozdania odnoszą się wyłącznie do działań, które w danym roku zostały faktycznie zrealizowane, nie ma w nich odniesienia do działań, których nie udało się wykonać. Dane zawarte w sprawozdaniach ujęte są większymi zagadnieniami, które w niektórych przypadkach odnoszą się do kilku zaplanowanych celów i realizowanych przedsięwzięć.*

(akta kontroli str. 1312-140, 161-168, 660, 662-663)

2. Organizacja pracy z rodzinami przeżywającymi trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych

Od 1 stycznia 2012 r.¹³ MOPS został wyznaczony, na podstawie ustawy o pieczy zastępczej, do realizacji zadania polegającego na wspieraniu rodziny w formie pracy z rodziną.

W strukturze organizacyjnej MOPS, zgodnie z art. 10 ust. 1 ustawy o pieczy zastępczej, wyodrębniono zespół ds. asysty rodzinnej, do którego zadań należało:

- wspieranie rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, w tym poprzez działania asystenta rodziny,
- opracowywanie planów pracy z rodziną i dokonywanie okresowej oceny sytuacji rodzin,
- prowadzenie dokumentacji dotyczącej pracy z rodziną,
- współpraca z jednostkami administracji rządowej i samorządowej, właściwymi organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami i osobami specjalizującymi się w działaniach na rzecz dziecka i rodziny, w tym zwłaszcza z koordynatorem pieczy zastępczej,
- monitorowanie funkcjonowania rodzin po zakończeniu pracy z rodziną,
- prowadzenie spraw związanych z odpłatnością za pobyt dzieci w pieczy zastępczej,
- prowadzenie spraw związanych z ustanowieniem rodzin wspierających oraz ze zwrotem kosztów ponoszonych przez rodziny wspierające,
- prowadzenie spraw związanych z pracą z rodzinami biologicznymi dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej,
- opracowywanie 3-letniego gminnego programu wspierania rodzin oraz nadzór nad jego realizacją.

(akta kontroli str. 40-41, 44, 64, 830-84, 86, 101-102, 114, 117,)

Wykazywana w przekazywanych Wojewodzie Wielkopolskiemu rocznych sprawozdaniach z udzielonych świadczeń pomocy społecznej (MRPiPS-03) liczba rodzin, w których wystąpiły problemy opiekuńczo-wychowawcze i dotyczące prowadzenia gospodarstwa domowego, systematycznie spadała i wynosiła w 2019 r. – 426, w 2020 r. – 385, a w 2021 r. – 356 rodzin. Problem ten w 2021 r. w porównaniu do 2019 r. dotyczył o 70 rodzin mniej (tj. o 16,4%).

Z terenu gminy Piła, łącznie pieczą zastępczą objętych zostało w:

- 2019 r. – 230 dzieci, w tym 176 pieczą rodzinną i 54 pieczą instytucjonalną;
- 2020 r. – 251 dzieci, w tym 195 pieczą rodzinną i 56 pieczą instytucjonalną;
- 2021 r. – 249 dzieci, w tym 193 pieczą rodzinną i 56 pieczą instytucjonalną.

W 2021 r. w porównaniu do 2019 r. nieznacznie tj. o 7,6% wzrosła liczba dzieci z terenu gminy Piła objętych pieczą zastępczą. W związku z tym, wzrosła o 8,8%

¹³ Uchwała Nr XV/210/11 Rady Miasta Piły z 20 grudnia 2011 r. w sprawie wyznaczenia Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej do realizacji zadania pracy z rodziną na podstawie ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

liczba dzieci, których dobro zostało zabezpieczone w rodzinnej pieczy zastępczej. Liczba dzieci umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej pozostawała na podobnym poziomie.

W latach objętych kontrolą:

- liczba dzieci przekazanych do pieczy zastępczej w ciągu roku kształtowała się na podobnym poziomie i wynosiła odpowiednio 50, 56 i 55 dzieci,
- do rodzin biologicznych powróciło natomiast: 14 dzieci – w 2019 r., 26 dzieci – w 2020 r. (12 dzieci więcej w stosunku do roku 2019 tj. o 46%) i 19 dzieci – w 2021 r. (siedmioro dzieci mniej w stosunku do roku 2020 tj. o 27%).

Na koniec roku 2019 w pieczy zastępczej pozostawało 184 dzieci. Liczba ta w latach 2020 i 2021 nieznacznie wzrosła (o 6%) i wynosiła odpowiednio 195 i 196.

(akta kontroli str. 258-259, 274-318)

3. Prowadzenie monitoringu sytuacji dziecka, z rodziny zagrożonej kryzysem lub przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej, zamieszkałego na terenie gminy

Zgodnie z art. 176 pkt 7 ustawy o pieczy zastępczej MOPS prowadził monitoring sytuacji dziecka z rodziny zagrożonej kryzysem lub przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej, zamieszkałego na terenie gminy. Monitoring ten prowadzony był w sposób ciągły w ramach pracy pracownika socjalnego i asystenta rodziny. Pracownicy socjalni wykonywali monitoring w ramach bieżącej pracy, w formie pracy socjalnej, której charakter i częstotliwość dostosowana była do sytuacji i problemów danej rodziny. Zastępca Dyrektora Ośrodka poinformowała, że *ze względu na różnorodność sytuacji w rodzinach nie narzucono pracownikom socjalnym żadnych wymogów, co do częstotliwości wizyt w środowisku, jednak kładzie się nacisk na wzmożone realizowanie kontaktów bez wcześniejszej zapowiedzi, w miejscu zamieszkania Klientów oraz na współpracę z jednostkami oświaty, placówkami zdrowia i kuratorami sądowymi.*

Asystenci rodziny prowadzili monitoring sytuacji rodziny i dzieci po zakończeniu asysty rodzinnej przez trzy do sześciu miesięcy. Zastępca Dyrektora MOPS, podkreśliła, że *monitoring prowadzony był przez asystentów wyłącznie w tych rodzinach, które zrealizowały plan pracy z rodziną, a ich sytuacja opiekuńczo-wychowawcza ustabilizowała się.* W ramach monitoringu, asystent rodziny przeciętnie raz w miesiącu kontaktował się z rodziną, jednostkami oświatowymi, do których uczęszczały dzieci i sprawdzał ich sytuację. Po zakończeniu monitoringu w rodzinach, w razie potrzeby, prowadzono pracę socjalną. W rodzinach, które zaniechały współpracy z asystentem, bądź w których asysta nie odniosła pożądanego efektów, monitoring nie był prowadzony. Jeśli w takich rodzinach wychowywały się dzieci, a ich dobro było zagrożone, MOPS przekazywał informację o sytuacji rodziny do sądu.

(akta kontroli str. 412, 422, 436, 449, 665, 669)

W wyniku ustaleń wynikających z prowadzonego przez MOPS monitoringu sytuacji dziecka z rodziny zagrożonej kryzysem lub przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, Ośrodek podejmował różne działania, w zależności od zdiagnozowanych problemów, m.in.:

- obejmował rodzinę wsparciem asystenta rodziny (zdarzały się przypadki ponownego obejmowania rodziny tą formą wsparcia),
- realizował na rzecz rodziny pracę socjalną,
- proponował:
 - udział dziecka w zajęciach placówki wsparcia dziennego, wypoczynku letnim, zajęciach popołudniowych realizowanych przez organizacje pozarządowe,
 - pomoc psychologiczno-pedagogiczną,

- uczestnictwo w realizowanych przez MOPS projektach np. „Czas na rodzinę”,
- informował zespół kuratorskiej służby sądowej ds. rodzinnych o sytuacji dziecka w rodzinie (w przypadku ograniczenia rodzicom władzy rodzicielskiej poprzez nadzór kuratora),
- wnioskował do sądu rodzinnego o wgląd w sytuację dziecka i podjęcie działań zgodnych z kompetencjami sądu,
- w przypadku:
 - bezpośredniego zagrożenia zdrowia lub życia dziecka, pracownik socjalny dokonywał odbioru dziecka z rodziny biologicznej, w oparciu o art. 12a ustawy z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie¹⁴,
 - podejrzania, że dziecko doznaje przemocy w rodzinie, pracownik socjalny wszczywał procedurę „Niebieskiej Karty”,
 - podejrzania o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu z użyciem przemocy, ośrodek zawiadamiał policję lub prokuratora,
- w uzasadnionych przypadkach kierował rodzinę do Ośrodka Wsparcia MOPS w Pile przy ul. Spacerowej 23 oferując schronienie oraz wsparcie specjalistów, w tym pracownika socjalnego, psychologa, pedagoga.

(akta kontroli str. 665, 669-670)

Różnorodność i skalę działań pracowników Ośrodka obrazują opisane poniżej przykłady.

3.1. W listopadzie 2021 r. MOPS powziął informację o 20-letniej kobiecie w zaawansowanej ciąży (spodziewany termin porodu – luty 2022r.), która prowadziła gospodarstwo domowe wspólnie z konkubentem. Kobieta przed ukończeniem 18 roku życia przebywała w pieczy zastępczej, dlatego nie miała wsparcia w matce. Żadne z partnerów nie posiadało dochodu, utrzymując się wyłącznie ze świadczeń z pomocy społecznej. Zajmowany przez nich lokal socjalny był zaniedbany, brakowało w nim podstawowych sprzętów i nie podejmowali działań w celu przygotowania do narodzin dziecka ani innych działań w celu poprawy swojej sytuacji życiowej. Ponadto istniało podejrzenie, że klienci zażywają substancje psychoaktywne. W grudniu 2021 r. rodzina została objęta wsparciem asystenta rodziny. Klienci unikali kontaktów z asystentem rodziny i nie podejmowali współpracy z nim. Asystent rodziny pomógł skompletować wyprawkę dla dziecka (ubrania, pościel, kocyki itp.) W czasie jednej z nielicznych wizyt w miejscu zamieszkania asystent ustalił, że rzeczy te pozostały nierozpakowane pomimo zbliżającego się terminu porodu. W związku z tym, MOPS poinformował (telefonicznie oraz pisemnie) Szpital Specjalistyczny w Pile (oddział noworodkowy), że w najbliższym czasie Klientka będzie rodziła dziecko, a nie stworzyła warunków dla niego i zwrócił uwagę, że w związku z tym może zaistnieć konieczność zawiadomienia Sądu Rodzinnego o sytuacji rodziny. Po urodzeniu dziecka, Ośrodek poinformował Sąd, że w jego ocenie konieczne wydaje się zabezpieczenie noworodka w pieczy zastępczej. Badania dziecka i klientki wykonane przez szpital jednoznacznie wskazywały, iż przed porodem zażywała ona narkotyki. W związku z tym, szpital również poinformował Sąd. Dziecko - decyzją Sądu - zostało umieszczone w rodzinie zastępczej.

3.2. W innym przypadku, wychowanka pieczy zastępczej, po opuszczeniu placówki opiekuńczo wychowawczej zamieszkała w ośrodku wsparcia prowadzonym przez MOPS. Klientka była w ciąży, utrzymywała się tylko ze świadczeń przyznawanych przez pomoc społeczną, a po urodzeniu dziecka - także ze świadczeń przyznawanych na córkę. Po trzech latach przebywania w ośrodku

¹⁴ Dz. U. z 2021 r., Nr 1249 t. j.

wsparcia, klientka przeprowadziła się z córką do mieszkania wspieranego. Po kolejnych dwóch latach kobieta urodziła drugie dziecko – syna, ze związku z następnym partnerem. Dzieci wychowywała samotnie. Z informacji dochodzących ze środowiska wynikało, że może ona zażywać substancje psychoaktywne, na co miały wskazywać brak cierpliwości, częste krzyki, ubieranie dzieci niestosownie do pory roku i okoliczności, a ponadto fakt, że w mieszkaniu często przebywają obce osoby. W związku z trudnościami w prawidłowym sprawowaniu opieki nad dziećmi, niedostatecznymi umiejętnościami prowadzenia gospodarstwa domowego, żywienia dzieci, zapewnienia im opieki lekarskiej, zadłużeniami, Klientka została objęta wsparciem asystenta rodziny. W ramach realizowania planu pracy z rodziną kobieta została skierowana do udziału w projekcie „Czas na rodzinę”, który ukończyła z sukcesem, realizując przewidzianą dla niej ścieżkę edukacyjną. Po kolejnych dwóch latach Klientka wraz z dziećmi opuściła mieszkanie wspierane i wynajęła mieszkanie wraz z nowym partnerem. Rodzina przestała korzystać z pomocy społecznej. Sytuacja finansowa rodziny ustabilizowała się (partner pracuje jako kierowca w transporcie międzynarodowym). Asysta w rodzinie trwała przez kolejny rok. Klientka prawidłowo sprawowała opiekę nad dziećmi. Do MOPS nie docierały żadne niepokojące informacje o funkcjonowaniu rodziny ze środowiska w miejscu zamieszkania rodziny ani z przedszkola, do którego uczęszczała córka Klientki. Ze względu na zrealizowany plan pracy z rodziną i planowaną zmianą miejsca zamieszkania, asysta została zakończona.

3.3. Względem innej Klientki, znanej MOPS od 2003 r., w związku ze zmianą sytuacji życiowej (trzykrotnie wychodziła za mąż, urodziła łącznie szóstkę dzieci, z czego dwójka z pierwszego małżeństwa została umieszczona w pieczy zastępczej, utraciła mieszkanie ze względu na zaległości w spłacie pożyczki) stosowano różne działania m.in.: regularną pomoc finansową, dwukrotnie wszczynano procedurę „Niebieskiej Karty” (w 2008 r. i 2016 r.), stała praca socjalna, wypoczynek letni dla dzieci, zajęcia dla dzieci w placówce wsparcia dziennego, schronienie w ośrodku wsparcia prowadzonym przez MOPS, wniosek do sądu o wgląd w sytuację rodziny (w wyniku którego rodzina została objęta nadzorem kuratora), pomoc psychologiczną i psychiatryczną dla najstarszej córki. Rodzina Klientki była dwukrotnie objęta wsparciem asystenta rodziny. Pierwsza asysta podjęta w 2017 r. nie przynosiła pożądanych efektów. W ocenie asystenta, Klientka pozorowała działania, a sytuacja jej i dzieci nie poprawiała się. Dzieci były zaniedbane pod względem higienicznym, wynajmowane mieszkanie było brudne i zaniedbane. Klientka nie płaciła systematycznie za wynajem lokalu. Skupiała się na kolejnych związkach z mężczyznami. W 2018 r., Klientka złożyła rezygnację z asysty rodzinnej. W rodzinie prowadzona była praca socjalna. Klientka z drugim mężem uzyskała rozwód. Wobec byłego męża orzeczono również zakaz zbliżania się do niej i dzieci. Ponownie pracownik socjalny wnioskował o objęcie rodziny wsparciem asystenta w 2019 r. W ocenie MOPS, ponowna asysta przyniosła oczekiwane rezultaty. Klientka znacząco zmieniła swoją postawę w zakresie współpracy z asystentem rodziny, chętnie realizowała plan pracy, uczestniczyła w projekcie „Czas na rodzinę”, korzystała z oferowanych w nim zajęć (konsultacje psychologiczno-pedagogiczne, warsztaty, „Szkoła dla Rodziców”, „Kawiarenka dla rodziców”). W tym czasie klientka trzeci raz wyszła za mąż. Mąż był uzależniony od alkoholu. Klientka, mając na względzie dobro swoje i dzieci, rozstała się z nim, a w 2021 r. mąż zmarł. Klientka zaczęła prawidłowo reagować na potrzeby dzieci, skupiając się przede wszystkim na ich wychowaniu. Zapewniała im opiekę specjalistyczną (dwoje z nich przewlekle choruje), na bieżąco kontaktowała się ze szkołą, a sytuacja edukacyjna dzieci nie budziła zastrzeżeń. Relacje między dziećmi i matką były dobre. Asysta została zakończona z końcem lutego 2022 r.

4. Rodzaje i formy wsparcia dla rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze

W latach objętych kontrolą, rodzinom przeżywającym trudności opiekuńczo-wychowawcze, MOPS oferował wszystkie rodzaje i formy pomocy przewidziane w art. 10 ust. 3 ustawy o pieczy zastępczej.

- Z konsultacji i poradnictwa specjalistycznego w latach 2019-2021 skorzystało odpowiednio 428, 671 i 899 rodzin i była to najpowszechniej stosowana forma wsparcia rodzin w kryzysie opiekuńczo-wychowawczym. W 2021 r. tą formą pomocy objęto o 52% więcej rodzin niż w 2019 r.

Dyrektor Ośrodka wyjaśniła, że *wzrost liczby rodzin objętych konsultacjami i poradnictwem specjalistycznym oraz popularność tej formy pomocy wynika ze zwiększających się potrzeb społecznych oraz dostępności darmowych konsultacji i porad specjalistów. Było to możliwe dzięki realizowanym przez MOPS projektom współfinansowanym przez Unię Europejską pod nazwą „Czas na rodzinę”.* Dodała, że *od września 2019 r., w ramach tego projektu zatrudniono pedagoga i psychologa, a od 2020 r. w ramach usługi zleconej realizowano poradnictwo psychologa dziecięcego.*

- Z terapii i mediacji w 2019 r. i 2020 r. korzystało po osiem rodzin, a w 2021 r. 83 rodziny.

Dyrektor MOPS wyjaśniła, że *w latach 2019 i 2020 wykazano wyłącznie rodziny objęte mediacją, natomiast w 2021 r. wykazano 11 rodzin objętych mediacją i 72 rodziny objęte terapią, ponieważ MOPS realizował zadanie pod nazwą „Prowadzenie terapii dla osób uzależnionych od alkoholu, narkotyków i innych substancji psychoaktywnych”.*

- Z usług dla rodzin z dziećmi, w tym opiekuńczych i specjalistycznych w 2019 r. korzystało siedem rodzin, a w roku 2020 i 2021 – po osiem rodzin.
- Z pomocy prawnej, szczególnie w zakresie prawa rodzinnego skorzystało 60 rodzin w 2019 r., 61 – w 2020 r. i 50 rodzin w 2021 r.
- W ramach projektu „Czas na rodzinę” organizowano grupy wsparcia („Kawiarenka dla rodziców”) i grupy samopomocowe („Szkoła dla rodziców”) mające na celu wymianę doświadczeń oraz zapobieganie izolacji. Z tej formy pomocy w latach 2019-2020 skorzystało odpowiednio 72, 111 i 67 rodzin.

(akta kontroli str. 2580-259, 683)

Ośrodek realizował projekt współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014-2022, Osi Priorytetowej 7 Włączenie społeczne. Celem projektu było wsparcie 180 mieszkańców Piły zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze, w okresie od 1 września 2019 r. do 31 sierpnia 2022 r. W projekcie zaplanowano kompleksowe wsparcie rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze, w tym:

- poradnictwo psychologiczne i pedagogiczne dla dorosłych prowadzone w miejscu zamieszkania uczestników projektu;
- wsparcie psychologa – specjalisty ds. dzieci;
- grupową edukację psychologiczną i pedagogiczną;
- grupy samopomocowe – „Kawiarenka dla rodziców”;
- poradnictwo grupowe w formie „Szkoły dla rodziców”;
- zajęcia animacyjne dla dzieci;
- wsparcie asystenta rodziny.

(akta kontroli str. 372-377)

MOPS zatrudniał specjalistów, którzy wspierali rodziny, tj. trzech psychologów i dwóch radców prawnych. Jeden z pracowników socjalnych posiadał także uprawnienia mediatora. W latach 2019-2021, w Ośrodku na cały etat zatrudnionych było odpowiednio również dwóch, czterech i trzech pedagogów. Od 2020 r. w wymiarze 0,75 etatu zatrudniony był także terapeuta. W kontrolowanym okresie systematycznie wzrastała liczba zatrudnionych asystentów i wynosiła ona: w 2019 r. - 13 pracowników zatrudnionych w wymiarze 12,5 etatu, w 2020 r. - 14 pracowników (13,5 etatu) i w 2021 r. i 15 osób zatrudnionych (14,5 etatu).

(akta kontroli str. 330-371)

Gmina prowadziła liczne dodatkowe formy wsparcia w postaci:

- kampanii profilaktycznej „Postaw na rodzinę”, której celem było uświadomienie rodzicom ważnej roli, jaką pełnią w życiu dziecka. Materiały promocyjne przypominają o dobrej komunikacji, budowaniu zaufania, potrzebie dawania poczucia bezpieczeństwa, okazywania zainteresowania i troski. Kampania miała na celu promowanie solidarności międzypokoleniowej, pomoc w budowaniu prawidłowych relacji, zachęcanie do wspólnego spędzania czasu;
- kampanii informacyjno-edukacyjnej „Przemoc – NIE! Pomoc – TAK!”, której celem było upowszechnianie wśród lokalnej społeczności informacji o instytucjach świadczących pomoc ofiarom w rodzinie oraz wiedzy na temat zjawiska przemocy domowej;
- projektu „Otwórz się na pomoc”, którego celem było podniesienie świadomości bezpieczeństwa w zakresie zdrowia psychicznego, przemyślanych wyborów dotyczących ryzyka uzależnień. W ramach projektu powstał film o uzależnieniu od komputera, odosobnieniu w pandemii, depresji i alkoholizmie. Film składał się z dwóch części, tj. opowieści rodziców o problemach z dziećmi wraz z diagnozą psychologiczną oraz interaktywnego filmu, w którym widz sam wybierał dalszy ciąg akcji, a kończył się wypowiedzią psychologa;
- świetlicy socjoterapeutycznej – w 2019 r. Ośrodek Rozwiązywania Problemów Alkoholowych koordynował pracę 10 świetlic działających przy szkołach podstawowych, do których uczęszczało 160 dzieci. W 2020 r. po likwidacji tego Ośrodka, koordynację pracy dziewięciu świetlic, do których uczęszczało 82 dzieci przejął MOPS. W 2021 do 10 świetlic koordynowanych przez Ośrodek uczęszczało 97 dzieci.

Poza tym, w kontrolowanym okresie, w ramach zadań publicznych, gmina zlecała organizacjom pozarządowym organizowanie czasu wolnego w godzinach popołudniowych i w czasie wolnym od zajęć, półkolonie oraz działania promujące, informacyjne i edukacyjne na temat profilaktyki uzależnień, ryzykownych zachowań, zdrowego stylu życia, radzenia sobie ze stresem, rozwiązywania konfliktów.

Ponadto, MOPS w prowadzonym przez siebie Ośrodku Wsparcia realizował projekty socjalne (wykłady i warsztaty) dla mieszkających tam matek z dziećmi: „Z myślą o dzieciach” – dla 17 osób, „Porozmawiajmy” – 37 osób, „Architekci zabawy” – 33 osób dorosłych i dziewięć dzieci, „Z myślą o dzieciach” – 22 osób, „Komunikacja – to proste, ale niełatwe...” – dla 23 osób.

(akta kontroli str. 263-273)

Badanie dokumentacji 10 rodzin¹⁵, u których występowały problemy opiekuńczo-wychowawcze wykazało, że zastosowano niezbędne działania pomocowe do pracy z rodziną na rzecz pozostania dziecka w rodzinie biologicznej, o których mowa w art. 10 ust. 3 ustawy o pieczy zastępczej. Zastosowane formy wsparcia rodzin w kryzysie opiekuńczo-wychowawczym były adekwatne do zdiagnozowanych problemów stwierdzonych w wywiadzie środowiskowym i analizie sytuacji rodziny oraz planie pracy z rodziną. Wszystkie rodziny zostały objęte pracą z asystentem rodziny, który przeprowadzał rozmowy motywacyjne, pokazywał kierunki działań, pomagał w załatwianiu spraw urzędowych, pomagał przy organizowaniu wyprawki dla dziecka, wyposażenia mieszkania i sprzętów gospodarstwa domowego, pokazywał zabawy i formy spędzania czasu wolnego z dzieckiem. Rodzinom oferowano udział w projekcie „Czas na rodzinę” a w jego ramach poradnictwo i konsultacje z psychologiem i pedagogiem, pomoc prawną, udział w grupach wsparcia i samopomocowych. Dzieci korzystały z zajęć w placówce wsparcia dziennego (o czym więcej w punkcie 6 wystąpienia pokontrolnego).

Kontrola dokumentacji 10 rodzin¹⁶, których dzieci przebywały w pieczy zastępczej, wykazała, że zastosowane formy wsparcia we wszystkich skontrolowanych rodzinach były adekwatne do zdiagnozowanych problemów i wynikały z wywiadu środowiskowego i analizy sytuacji rodziny, na podstawie których opracowano plan pracy z rodziną. Wszystkie kontrolowane rodziny zostały objęte asystą rodzinną. Asystenci w pracy z rodzinami, których dzieci przebywały w pieczy zastępczej m.in. prowadzili rozmowy motywujące i wspierające, konsultacje i poradnictwo w zakresie podniesienia umiejętności opiekuńczo-wychowawczych, pomagali załatwiać sprawy formalne (np. wnioski do sądu o powrót dzieci do matki biologicznej), uczestniczyli w posiedzeniach zespołów do spraw okresowej oceny sytuacji dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej, towarzyszyli Klientom podczas spotkań z dzieckiem w Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie (PCPR), konsultowali się z koordynatorem pieczy zastępczej, proponowali i pomagali ustalić wizyty u psychologa, psychiatry i terapeuty uzależnień, w tym także pomoc w uzyskaniu skierowania na terapię zamkniętą leczenia uzależnień. Asystenci proponowali i zachęcali Klientów do udziału w projekcie „Czas na rodzinę”. Wobec jednej z rodzin zastosowano pomoc w formie rodziny wspierającej¹⁷, o czym w punkcie 7 wystąpienia pokontrolnego. Współpraca z rodziną wspierającą nie przyniosła jednak oczekiwanych rezultatów.

Spośród 10 rodzin, w dwóch przypadkach¹⁸, po umieszczeniu dzieci w pieczy zastępczej, zakres i częstotliwość wsparcia rodzin były mniejsze niż gdy dzieci przebywały w rodzinach biologicznych. Asystenci zmniejszyli częstotliwość wizyt w środowisku. W jednym przypadku przed umieszczeniem dzieci w pieczy zastępczej asystent odwiedzał rodzinę średnio cztery razy w miesiącu a, po umieszczeniu dzieci w pieczy zastępczej średnio jeden raz w miesiącu. W innym przypadku asystent zmniejszył częstotliwość wizyt z średnio trzech do dwóch wizyt w miesiącu oraz zmniejszono zakres pomocy finansowej i rzeczowej np. posiłki dla dzieci. Dyrektor MOPS wyjaśniła, że *asysta rodzinna prowadzona była przede wszystkim w rodzinach sprawujących opiekę nad dziećmi, w celu zapobiegania*

¹⁵ nr sprawy AR.520.27.2019/PS, AR.520.31.14.2016/2020/IS, AR.520.21.2018/IB, AR.520.6.2019/AK, AR.520.49.2019/MW, AR.520.1.2017/AS, AR.520.53.21.2015/2022/IS, AR.520.27.2014/AS, AR.520.11.217/AS, AR.520.10.2018/AS,

¹⁶ nr sprawy AR.520.29.1.2017, AR.520.74.215/AS, AR.520.12.1.2018/AK, AR.520.15.218/IB, AR.520.25.13.2018/2021/IS, AR.520.21.2015/AS, AR.520.10.2014/NP, AR.520.66.2015/NP, AR.520.6.2017/AS, AR.520.18.2019/ES.

¹⁷ nr sprawy AR.520.29.1.2017.

¹⁸ nr sprawy AR.520.74.215/AS i AR.520.29.1.2017.

umieszczeniu ich w pieczy zastępczej. Częstotliwość kontaktów z tymi rodzinami z zasady jest większa niż w rodzinach, z których dzieci są wychowywane w pieczy zastępczej, tym bardziej że odbiór dziecka z rodziny biologicznej z reguły jest konsekwencją toczącego się postępowania w zakresie władzy rodzicielskiej i wynika z braku zaangażowania rodziców we współpracę, często wieloletnią, z asystentem rodziny. Dodała również, że po umieszczeniu dzieci w pieczy, rodzice często sami rozluźniają kontakt z asystentem, nie zabiegają o niego, pozorują podejmowanie działań zmierzających do odzyskania pełnej władzy rodzicielskiej.

(akta kontroli str. 378-473, 676, 680)

W celu zapoznania się z opinią rodzin objętych wsparciem w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych NIK skierowała do 20 z nich anonimowe ankiety. Odpowiedziało 14 rodzin, a wyniki otrzymanych ankiet (w nawiasach liczba odpowiedzi) pozwalają na stwierdzenie, że rodziny najczęściej korzystały z pomocy w formie: finansowej i rzeczowej (11 ankietowanych), placówki wsparcia dziennego (według pięciu ankietowanych), asystenta rodziny (wg czterech ankietowanych), konsultacji i poradnictwa specjalistycznego (czterech ankietowanych), usług dla rodzin z dziećmi, w tym usług opiekuńczych i specjalistycznych (dwóch ankietowanych), warsztatów umiejętności wychowawczych (dwóch ankietowanych). Pomocą asystenta rodziny nie objęto 11 ankietowanych, co ich zdaniem było uzasadnione brakiem takiej potrzeby (wg trzech), brakiem problemów opiekuńczo-wychowawczych (dwóch) oraz zrealizowaniem planu pracy (dwóch). Z placówki wsparcia dziennego korzystały dzieci z 12 ankietowanych rodzin, a dzieci z dwóch rodzin nie korzystały z tej formy pomocy, z powodu braku propozycji (wg jednego ankietowanego) i Covid19 (wg jednego ankietowanego). Dziesięć ankietowanych rodzin oceniło, że działania placówki wsparcia dziennego są pomocne w realizacji opieki nad dzieckiem, a zajęcia w placówce odpowiadają potrzebom dziecka i są ciekawe. Żaden z ankietowanych (14) nie korzystał ze wsparcia rodziny wspierającej i nie był zainteresowany podjęciem takiej współpracy. Wsparciem MOPS z powodu problemów opiekuńczo-wychowawczych powyżej trzech lat było objętych osiem rodzin.

(akta kontroli str. 695)

5. Asystenci rodzin

Liczba zatrudnionych w MOPS asystentów rodziny systematycznie wzrastała i wynosiła: 13 osób – w 2019 r., 14 – w 2020 r. i 15 – w 2021 r.

Na koniec każdego z lat objętych kontrolą, liczba rodzin objętych wsparciem asystenta wynosiła: 124 rodziny w 2019 r. i po 130 rodzin w latach 2020 - 2021.

Zgodnie z art. 15 ust. 4 ustawy o pieczy zastępczej, liczba rodzin, z którymi jeden asystent prowadził pracę nie przekraczała 15. Wszystkie rodziny z problemami opiekuńczo-wychowawczymi, które po dokonaniu analizy sytuacji rodziny powinny mieć przydzielonego asystenta oraz wszystkie rodziny, których dzieci zostały umieszczone w pieczy zastępczej, zostały objęte pracą asystentów rodziny.

Na podstawie zobowiązania Sądu, MOPS objął asystą 17 rodzin w 2019 r., 21 – w 2020 r. i 25 – w 2021 r. Dyrektor Ośrodka poinformowała, że o sądowym zobowiązaniu rodzin do współpracy z asystentami rodziny MOPS dowiadywał się bezpośrednio od rodzin, bądź od kuratorów rodzinnych. MOPS nie otrzymywał z Sądu odpisów postanowień w tych sprawach. Dyrektor Ośrodka 11 października 2018 r. zwróciła się do Sądu z prośbą o przekazanie ww. dokumentów, by móc objąć swoim wsparciem rodziny, które w opinii Sądu tego wymagały, jednak otrzymał odpowiedź odmowną. Następnie, 16 marca 2022 r., kierownik Zespołu ds. asysty rodzinnej podczas spotkania z przewodniczącą III Wydziału Rodzinnego

i Nieletnich Sądu Rejonowego w Pile, przekazała informację, iż MOPS nie posiada pełnych informacji o rodzinach zobowiązanych do współpracy z asystentem rodziny i zwrócił się z prośbą o wspólne znalezienie rozwiązania tej sytuacji.

MOPS obejmował pracą asystentów wszystkie rodziny, w przypadku których o sądowym zobowiązaniu ich do współpracy z asystentem rodziny dowiadywał się od rodzin lub kuratorów. Wszystkie rodziny, których dzieci zostały umieszczone w pieczy zastępczej zostały objęte pracą asystentów rodziny.

(akta kontroli str. 258, 330, 675, 677)

a) Przydzielenie asystenta rodziny każdorazowo było poprzedzone przeprowadzeniem wywiadu środowiskowego i analizą sytuacji rodziny¹⁹. Dokumenty z przeprowadzonych czynności i ich szczegółowość pozwalały na opracowanie planu pracy z rodziną. Rodzinom, które przeżywały problemy opiekuńczo-wychowawcze i których dzieci przebywał w pieczy zastępczej, Dyrektor MOPS przydzielał asystenta w terminie od jednego do 27 dni od uzyskania przez Ośrodek informacji o rodzinie w kryzysie wychowawczym.

Procedura przydzielania asystenta rodzinom, które przeżywały trudności opiekuńczo-wychowawcze i ich dzieci pozostawały w środowisku rodziny biologicznej trwała od 10 do 51 dni, w tym w trzech przypadkach powyżej miesiąca²⁰. Dyrektor MOPS wskazała, że wyznaczenie asystenta rodzinie w terminie powyżej miesiąca wynikało z następujących powodów:

- *rodzina, podczas rodzinnego wywiadu środowiskowego zgłaszała więcej potrzeb, w związku z czym w planie pomocy i działań na rzecz osoby lub rodziny obejmowano je kilkoma formami pomocy. W takiej sytuacji pierwszeństwo w realizacji mają te rodzaje pomocy, które wymagają wydania decyzji administracyjnej. Asysta rodzinna taką formą nie jest, dlatego przydzielano rodzinie asystenta w dalszej kolejności;*
- *usprawiedliwionej absencji asystenta rodziny, bądź kierownika zespołu przydzielającego rodzinie konkretnego asystenta;*
- *kumulacji u kierownika Zespołu ds. asysty rodzinnej spraw realizowanych w tym samym okresie, które wymagają załatwienia w ściśle określonym terminie.*

Dyrektor Ośrodka podkreśliła, że żaden z obowiązujących przepisów prawa, nie określa terminu przydzielenia asysty.

(akta kontroli str. 378-473, 675, 678)

b) Plany pracy wszystkich rodzin zostały, zgodnie z art. 15 ust. 1 pkt 1 ustawy o pieczy zastępczej, opracowane we współpracy z rodziną, co zostało każdorazowo potwierdzone podpisem członków rodzin. Jednak plany pracy nie zostały opracowane w konsultacji z pracownikiem socjalnym, co było niezgodne z art. 15 ust. 1 pkt 1 ustawy o pieczy zastępczej, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

Wszystkie plany pracy z rodziną odpowiadały na problemy zdefiniowane w wywiadzie środowiskowym i analizach sytuacji rodziny oraz odnosiły się do stwierdzonych deficytów, potrzeb i mocnych stron rodziny. Zgodnie z art. 15 ust. 3 ustawy o pieczy zastępczej, wszystkie plany zawierały także zakres realizowanych zadań mających na celu przewyciężenie trudnych sytuacji życiowych, terminy ich realizacji i przewidywane efekty.

¹⁹ Na podstawie próby badawczej 10 rodzin najdłużej klasyfikowanych jako środowiska, w których występują trudności w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych i których dzieci przebywają w pieczy zastępczej.

²⁰ nr sprawy AR.520.31.14.2016/2020/IS – 48 dni, nr AR.520.49.2019/MW – 48 dni i AR.520.27.2014/AS- 51 dni

Przedstawione do kontroli plany pracy z rodzinami przeżywającymi problemy opiekuńczo-wychowawcze, których dzieci przebywały w pieczy zastępczej, zawierały cele długoterminowe. Natomiast cele krótkoterminowe określono w dokumentacji trzech rodzin²¹. Dyrektor MOPS wyjaśniła, że rozpoczynając pracę z rodziną i opracowując początkowy plan pracy z rodziną asystent skupiał się na celach długoterminowych, asystenci opracowywali cele krótkoterminowe podczas bieżącej pracy z rodziną oraz skupiali się na działaniach i ich realizacji.

(akta kontroli str. 378-473, 676, 682)

c) W przypadku wszystkich rodzin objętych kontrolą zastosowano funkcjonujące w gminie (np. określone w programie „Czas dla rodziny”) i adekwatne formy pomocy, o których mowa w art. 15 ust. 1 pkt 3 do 13 ustawy o pieczy zastępczej. Asystenci rodziny udzielali wsparcia zgodnego z postanowieniami planu pomocy. Zamierzone efekty nie zostały osiągnięte w siedmiu przypadkach²², co spowodowane było głównie brakiem współpracy klientów i niepodjęciem zaplanowanych działań, bierną postawą życiową oraz rezygnacją z starań o powrót dzieci do rodziny biologicznej. Asystenci kontaktowali się z klientami zarówno telefonicznie, jak i wykonywali wizyty w miejscu zamieszkania, kilka razy w miesiącu. Poza tym, asystenci rodziny często towarzyszyli członkom rodzin w czasie zakupów, wizyt lekarskich albo podczas załatwiania spraw urzędowych.

(akta kontroli str. 378-473)

d) We wszystkich przypadkach rodzin, z których dzieci przebywały w pieczy zastępczej asystenci współpracowali z koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej w realizacji planów pomocy rodzinie, tj. osobiście uczestniczyli w zespołach ds. oceny sytuacji dziecka i przedstawiali opinię w sprawie powrotu dziecka do rodziców biologicznych oraz brali udział w spotkaniach w PCPR rodziców biologicznych z dzieckiem. Spośród 10 rodzin, których dzieci przebywały w pieczy zastępczej, dzieci z pięciu rodzin²³ przebywały poza powiatem piłskim. W tych przypadkach ze względu na znaczną odległość od Piły (np. Rzeszów około 720 km, Łódź około 320 km) przesyłano do właściwego powiatowego centrum pomocy rodzinie informację o sytuacji rodziny biologicznej i opinię dotyczącą zasadności powrotu dziecka do rodziców biologicznych albo zasadności pozostawania w pieczy zastępczej i uregulowania sytuacji prawnej dziecka. Wymiana informacji na temat funkcjonowania rodziny, sytuacji zdrowotnej i zawodowej wykonywano także w ramach kontaktów telefonicznych.

(akta kontroli str. 386-402, 428-433, 457-460)

e) Jednak plany pracy z rodziną nie zostały opracowane we współpracy z koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej, co było wymagane na podstawie art. 15 ust. 1 pkt 2 ustawy o pieczy zastępczej. Szerszy opis zamieszczono w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

W MOPS nie zostały formalnie opracowane standardy współpracy asystenta rodziny z koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej, placówką opiekuńczo-wychowawczą, regionalną placówką opiekuńczo-terapeutyczną lub interwencyjnym ośrodkiem preadopcyjnym w przygotowaniu i realizowaniu planów pomocy rodzinie.

²¹ AR.520.74/215/AS, AR.520.6.2017/AS, AR.520.18.2019/ES

²² nr sprawy AR.520.29.1.2017, AR.520.10.2014/NP, AR.520.66.2015/NP, AR.520.15.2018/IB, AR.520.12.1.2018/AK, AR.520.6.2017/AS, AR.520.74.215/AS

²³ nr sprawy AR.520.12.1.2018/AK, AR.520.25.13.2018/2021/IS, AR.520.21.2015/AS, AR.520.10.2014/NP., AR.520.66.2015/NP

Zdaniem Dyrektora Ośrodka, opracowanie takich standardów nie jest możliwe bez zaangażowania wymienionych podmiotów. Z informacji Dyrektora wynika, że podejmowane były próby opracowania standardów, jednak ograniczały się one dotychczas do ustnych ustaleń. Dyrektor MOPS wśród systematycznie podejmowanych działań wymieniła:

- udział asystentów rodziny, pracowników socjalnych oraz kierownika Zespołu ds. asysty rodzinnej MOPS w posiedzeniach zespołów ds. oceny sytuacji dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej w PCPR w Pile oraz w Placówce Opiekuńczo-Wychowawczej w Pile (w okresie epidemii COVID-19 zespoły pracowały w zmniejszonym składzie, a MOPS w Pile reprezentował wyłącznie kierownik Zespołu ds. asysty rodzinnej);
- udział pracowników Ośrodka w posiedzeniach zespołów w innych miejscowościach uzależniony był od odległości danej miejscowości od Piły. Dyrektor stwierdziła, że udział pracowników MOPS w tych posiedzeniach był sporadyczny;
- w sytuacjach, kiedy pracownicy MOPS nie uczestniczyli w posiedzeniach, przesyłana była informacja o sytuacji rodziny biologicznej wraz z opinią dotyczącą zasadności powrotu dziecka pod opiekę rodziców/pozostania w pieczy zastępczej/uregulowania sytuacji prawnej dziecka.

Dyrektor Ośrodka podkreśliła, że *obowiązujące przepisy prawne nie nałożyły na gminy obowiązku opracowania takich standardów i nie pojawiły się w tym zakresie żadne wytyczne i wskazówki ze strony właściwego ministerstwa.*

(akta kontroli str. 660, 663)

Z informacji Dyrektora PCPR²⁴ wynika, że:

- współpraca pracowników PCPR z asystentem rodziny albo pracownikiem socjalnym w formie kontaktów telefonicznych albo osobistych była prowadzona na bieżąco i w miarę zaistniałych potrzeb, a także w czasie posiedzeń zespołów ds. oceny sytuacji dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej i innych spotkań w celu omówienia indywidualnych przypadków dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej;
- koordynatorzy biorą udział w realizacji planów pomocy rodzinie w zakresie dotyczącym dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej, tj. w realizacji i przebiegu ustalonych kontaktów dziecka z rodziną biologiczną, w sprawach edukacyjnych i medycznych dziecka. Dyrektor PCPR podkreśliła, że w ramach stałej współpracy, pracownicy PCPR na bieżąco kontaktują się z pracownikami socjalnymi/asystentami w celu wzajemnej wymiany informacji o sytuacji rodzin biologicznych i dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej;
- każdorazowo informowano MOPS o terminie posiedzenia zespołu ds. oceny sytuacji dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej, z prośbą o wyznaczenie pracownika socjalnego lub asystenta do uczestniczenia w posiedzeniu;
- opinia asystenta rodziny wyrażona w czasie posiedzeń zespołu ds. oceny sytuacji dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej była uwzględniana w ocenie sytuacji dziecka, a w czasie epidemii COVID-19 zwracano się o udzielenie pisemnej informacji o przebiegu współpracy pracowników socjalnych/asystentów z rodzinami biologicznymi, zajęcie stanowiska w sprawie możliwości powrotu do rodziny biologicznej lub konieczności podjęcia działań w kierunku pozbawienia władzy rodzicielskiej;

²⁴ Udzielonej w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit f ustawy o NIK.

- organizowano spotkania interdyscyplinarne pracowników PCPR i MOPS w miarę potrzeb wynikających z konieczności omówienia sytuacji dziecka i podjęcia odpowiednich działań.

(akta kontroli str. 686-689)

f) Asystenci, zgodnie z art. 15 ust. 1 pkt 14 ustawy o pieczy zastępczej, prowadzili dokumentację rodziny, w której znajdowały się m.in.: diagnoza potrzeb rodziny, formularz wstępnej oceny rodziny, plan pracy z rodziną, sprawozdanie z realizacji działań asystenta rodziny, oceny okresowe sytuacji rodziny i inne notatki służbowe. Prowadzona przez asystentów dokumentacja w pełni odzwierciedlała podejmowane przez nich działania i efekty tej pracy. Wynikało z niej, że podejmowane czynności i ich częstotliwość pozwalały na pozyskanie informacji o sposobie funkcjonowania rodziny. Asystenci podczas pracy z rodziną identyfikowali od pięciu do 11 problemów, w tym:

- brak umiejętności prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego, właściwego prowadzenia budżetu domowego,
- problemy socjalne,
- mieszkaniowe,
- uzależnienia np. od alkoholu,
- psychologiczne i psychiczne,
- opiekuńczo-wychowawcze z dziećmi, brak umiejętności organizowania aktywnych form spędzania czasu wolnego,
- brak aktywności społecznej,
- brak kwalifikacji zawodowych,
- bezrobocie albo brak umiejętności utrzymania stałej pracy zarobkowej,
- brak prawidłowych wzorców rodzicielskich,
- zagrożenie bezpieczeństwa dzieci,
- prowadzenie indywidualnych konsultacji wychowawczych dla rodziców i dzieci.

Praca asystentów rodziny przyczyniła się do rozwiązania w części lub całości od pięciu do 11 problemów występujących w rodzinie. Wszystkie rodziny uczestniczyły w projekcie „Czas na rodzinę”, w ramach którego otrzymywały kompleksowe wsparcie w przeżywanych trudnościach opiekuńczo-wychowawczych, w tym: poradnictwo psychologiczne i pedagogiczne dla dorosłych prowadzone w miejscu zamieszkania uczestników projektu, wsparcie psychologa specjalisty ds. dzieci, grupową edukację psychologiczną i pedagogiczną, poradnictwo grupowe w ramach „Szkoły dla rodziców”, a ponadto możliwość udziału w grupach samopomocowych i zajęcia animacyjne dla dzieci. Asystenci pomagali rodzinom w załatwianiu spraw urzędowych między innymi: uzyskaniu mieszkań z zasobów komunalnych, dodatków mieszkaniowych, ustaleniu alimentów etc. Asystenci starali się rozwijać umiejętności klientów dotyczące prowadzenia gospodarstwa domowego, utrzymania czystości otoczenia i higieny osobistej i dzieci, gospodarowania budżetem domowym, wypełniania formularzy i formułowania wniosków urzędowych, dbania o zdrowie własne i dzieci, animowania zabaw z dziećmi i gospodarowania czasem wolnym. Motywowali do podjęcia leczenia uzależnień, a następnie utrzymania trzeźwości i zachowania zdrowego stylu życia. Ponadto asystenci mobilizowali klientów do poprawy sytuacji życiowej i zawodowej poprzez podnoszenie kwalifikacji zawodowych, udziału w szkoleniach, zmiany lub utrzymania stałego zatrudnienia. Asystenci rodziny zachęcali do udziału dzieci w zajęciach oferowanych przez placówkę wsparcia dziennego. Asystenci rodziny zachęcali rodziców biologicznych do utrzymywania kontaktów z dziećmi w pieczy zastępczej, organizowali spotkania z dziećmi.

(akta kontroli str. 378-473)

W lipcu 2017 r. kurator zawodowy skontaktował się z pracownikiem socjalnym i poinformował o: uprawomocnieniu się wyroku w sprawie ograniczenia władzy rodzicielskiej względem trójki dzieci oraz zobowiązaniu obojga rodziców biologicznych do ścisłej współpracy z asystentem rodziny, korzystaniu przez rodzinę w wsparcia kuratora społecznego, odbywaniu kary pozbawienia wolności w warunkach domowych przez matkę (dozór elektroniczny) oraz że od maca 2017 r. rodzina posiada Niebieską Kartę. Pracownik socjalny ustalił, że matka nie realizuje obowiązku uczęszczania na terapię psychologiczną. W czasie wizyty w środowisku ustalono, że rodzina prowadzi ośmioosobowe gospodarstwo domowe, tj. małżonkowie i sześcioro dzieci a ponadto jedno dziecko z poprzedniego związku matki przebywa w rodzinie zastępczej. Rodzina zajmowała pokój w lokalu socjalnym, którego najemcą był ojciec męża. Oboje małżonkowie nie pracowali. Rodzina została objęta asystą rodzinną w sierpniu 2017 r., z powodu bezrobocia, ubóstwa, potrzeby ochrony macierzyństwa, przemoc w rodzinie oraz trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z zakładu karnego. Rodzinie udzielono adekwatną pomoc do występujących trudności opiekuńczo-wychowawczych oraz zaradności życiowej, między innymi indywidualne wsparcie i poradnictwo psychologiczne i pedagogiczne, możliwość udziału w grupach samopomocowych i poradnictwie grupowym. Poza tym asystent rodziny motywował do rozwijania umiejętności związanych z prowadzeniem gospodarstwa domowego, podjęcia zatrudnienia, zmiany mieszkania, dbania o zdrowie także w czasie ciąży, regularnego sprzątania, sporządzania dla dzieci pełnowartościowych posiłków, prowadził trening ekonomiczny. Rodzina uzyskała także pomoc rodziny wspierającej, która pełniła również funkcję rodziny zastępczej dla dzieci klientów. Mimo ukończenia specjalistycznego poradnictwa grupowego psychologicznego i pedagogicznego w ramach projektu „Czas na rodzinę” i „Szkoły dla rodziców”, cele nie zostały osiągnięte. Klienci nie zmienili swojej postawy, a małżonka odmówiła indywidualnej pomocy psychologicznej. W 2018 r. podjęto działania interwencyjne i zabezpieczono dobro małoletnich dzieci poprzez umieszczenie w pieczy zastępczej, a w 2019 r. pozbawiono ich praw rodzicielskich. Praca asystenta w tej rodzinie nie została zakończona z uwagi na urodzenie kolejnego dziecka.

(akta kontroli str. 378-385, 474-510)

W innym przypadku wsparcie asystenta spowodowało, że zakładane cele w planie pracy zostały osiągnięte. Rodzina została objęta wsparciem asystenta z powodu samotnego rodzicielstwa i braku wsparcia biologicznego ojca dziecka, przemocy domowej, problemów opiekuńczo-wychowawczych oraz brakiem doświadczenia zawodowego i pracy. Klientka miała trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, zapewnienia dziecku odpowiedniego rozwoju psychicznego i fizycznego i utrzymania zdrowia na optymalnym poziomie. Asystent zdiagnozował takie potrzeby jak ustabilizowanie sytuacji materialno-bytowej, ustabilizowaniu stanu psychicznego i emocjonalnego po doświadczeniu przemocy domowej. Klientka potrafiła samodzielnie sporządzać pisma i załatwiać sprawy urzędowe. Samotna matka z dzieckiem przebywała w Ośrodku Wsparcia przy MOPS. W ramach ukończonego projektu „Czas na rodzinę” i „Szkoły dla rodziców” Klientce udzielono indywidualną pomoc psychologiczną i pedagogiczną. Klientka uczestniczyła w warsztatach, poradnictwie i spotkaniach grup samopomocowych, mających na celu kształtowanie prawidłowych wzorców rodzicielskich i umiejętności psychospołecznych. Asystent modelował prawidłową postawę rodzicielską, pomagał planować wydatki, pomagał w poszukiwaniu zatrudnienia, motywował do regularnego uczęszczania do psychiatry. Klientka uzyskała mieszkanie z zasobów komunalnych, w związku z tym w październiku 2020 r. opuściła Ośrodek Wsparcia. Rok później zakończono asystę rodzinną, ponieważ Klientka nabyła

umiejętności stosowania odpowiednich metod wychowawczych, stawiania granic dziecku, dziecko uczęszcza do przedszkola.

(akta kontroli: 417- 422)

Asystenci rodziny sporządzali oceny okresowe sytuacji rodziny, o których mowa w art. 15 ust. 1 pkt 15 ustawy o pieczy zastępczej. Przedmiotowe oceny były wykorzystywane do analizy sytuacji rodzin, nowych kierunków działań i oceny zasadności dalszego prowadzenia asysty albo jej zakończenia. Jednak nie wszystkie okresowe oceny sytuacji rodziny były wykonywane w wymaganym terminie i nie wszystkie zostały przekazane Dyrektorowi Ośrodka, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

Zgodnie z art. 15 ust. 1 pkt 16 ustawy o pieczy zastępczej, po zakończeniu asysty rodzinnej Dyrektor MOPS, zobowiązywał asystentów do prowadzenia monitoringu funkcjonowania rodziny przez okres od trzech do sześciu miesięcy. Asystenci rodziny jednak nie dokumentowali przebiegu wykonywanego monitoringu, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 378-473)

f) W MOPS nie opracowano metodologii oceny efektywności pracy asystentów z wykorzystaniem mierników do oceny realizacji wyznaczonych zadań. W latach 2019-2021 asystenci rozpoczęli pracę odpowiednio z 55, 32 i 59 rodzinami. W 2019 r. w 13 rodzinach (24%) zakończono współpracę z asystentem rodziny z osiągnięciem założonych celów, a w 17 rodzinach (31%) bez osiągnięcia założonych celów. W 2020 r., w trzech rodzinach (9%) zakończono współpracę z asystentem wraz z osiągnięciem założonych celów, a w 10 rodzinach (31%) - bez osiągnięcia założonych celów. Natomiast w 2021 r., asystę z osiągnięciem założonych celów zakończono z pięcioma rodzinami (8%) a bez osiągnięcia założonych celów - z sześcioma rodzinami. W latach 2019-2021, zamierzonych celów nie osiągnięto z powodu zaprzestania współpracy przez odpowiednio sześć, cztery i dwie rodziny. Asysta została zakończona z powodu braku efektów w jednej rodzinie w 2019 r. i jednej rodzinie w 2020 r. Pracę z tymi rodzinami zakończono odpowiednio po 18 i 22 miesiącach. W latach 2019-2021 asystent zakończył pracę odpowiednio w 10, pięciu i czterech rodzinach z innych powodów, takich jak:

- zmiana miejsca zamieszkania poza Piłę,
- rezygnacja Klientki z tej formy wsparcia,
- nierealizowanie przyjętego planu pracy,
- brak zasadności dalszej pracy (dziecko osiągnęło pełnoletniość),
- zgon Klientki.

(akta kontroli str. 257)

6. Prowadzenie placówek wsparcia dziennego oraz zapewnienie w nich miejsc dla dzieci

Piła w latach 2019-2021 zapewniła pomoc w postaci pobytu w placówce wsparcia dziennego w formie opiekuńczej, w tym kół zainteresowań, świetlic, klubów i ognisk wychowawczych dla 15 dzieci. Jednak ta liczba miejsc nie była w pełni wykorzystana. W zajęciach placówki wsparcia dziennego w latach 2019-2021 uczestniczyło odpowiednio 13, 12 i 13 dzieci z rodzin przeżywających kryzys wychowawczy. W gminie nie zdiagnozowano potrzeb uruchomienia większej liczby placówek wsparcia dziennego, w związku z tym wykaz potrzeb zawarty w gminnym programie wspierania rodziny nie wskazywał na zasadność uruchomienia kolejnych placówek. W Programach i składanych Radzie Miasta sprawozdaniach z ich realizacji nie wykazano potrzeby uruchomienia placówki wsparcia dziennego. Gmina Prezydent Miasta Piły, co roku, w wyniku rozstrzygnięcia konkursu na realizację zadania publicznego z zakresu pomocy społecznej, o którym mowa

w art. 13 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie²⁵, zlecał podmiotowi zewnętrznemu prowadzenie placówki wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży z terenu Piły rekrutowanych przez MOPS. Realizacja takiego zadania publicznego była zgodna z celami statutowymi²⁶ Salezjańskiego Stowarzyszenia Wychowania Młodzieży. Placówka wsparcia dziennego zapewniała opiekę, wychowanie, pomoc w nauce, organizowała czas wolny, zabawę i zajęcia sportowe oraz rozwój zainteresowań. Dyrektor MOPS poinformowała, że *Sąd Rejonowy w Pile nie informował Ośrodka o skierowaniu jakiegokolwiek dziecka do placówki wsparcia dziennego, stąd żadne z dzieci nie uczestniczyło w zajęciach oferowanych przez placówkę wsparcia dziennego w oparciu o postanowienie Sądu.*

Podmiot, któremu w okresie objętym kontrolą na podstawie art. 190 ustawy o pieczy zastępczej zlecono prowadzenie placówki wsparcia dziennego, poinformował²⁷, że *nie prowadzi dokumentacji rodzin, aby uniknąć zbędnego gromadzenia danych osobowych, a umowa z Urzędem Miasta w Pile zobowiązuje go do comiesięcznego przekazywania frekwencji na kołach zainteresowań i są to jedyne dane, które gromadzi.* W opinii NIK, umowne zobowiązanie podmiotu realizującego to zadanie do dokonywania diagnozy potrzeb opiekuńczo-wychowawczych i rozwojowych przyjmowanych dzieci, sprzyjałoby udzielaniu bardziej kierunkowej i spersonalizowanej pomocy dziecku.

Zgodnie z umową o realizację zadania publicznego polegającego na prowadzeniu placówki wsparcia dziennego, zobowiązano Stowarzyszenie do prowadzenia wyodrębnionej dokumentacji finansowo-księgowej i ewidencji księgowej oraz składania listy uczestników kół zainteresowań. Stowarzyszenie, za lata 2019-2021, terminowo złożyło sprawozdania z realizacji zadań. Sprawozdania zgodnie z rekomendacją MOPS zostały zaakceptowane przez Prezydenta Miasta Piły.

Badanie ankietowe przeprowadzone na potrzeby kontroli NIK, na które odpowiedziało 14 rodzin objętych wsparciem Ośrodka z powodu trudności opiekuńczo-wychowawczych wykazało, że:

- do placówki uczęszczały dzieci z 12 rodzin,
- placówka utrzymywała kontakt z rodzicami sześciorga dzieci (50%) ankietowanych,
- według 10 rodzin (83%) działania placówki są pomocne w realizacji opieki nad dzieckiem,
- według 10 rodzin (90%) zajęcia w placówce są ciekawe i odpowiadają potrzebom dziecka.

(akta kontroli str. 118-139, 144-168, 511-658, 665, 668-669, 685-686, 695)

Gmina nie prowadzi specjalistycznej placówki wsparcia dziennego ani pracy podwórkowej. Dyrektor MOPS wyjaśniła, że *po ogłoszeniu w 2015 r. rozporządzenia dotyczącego wymagań lokalowych, podmioty które wcześniej prowadziły zajęcia dla dzieci w formie kół zainteresowań, pracy podwórkowej, nie spełniały wymagań lokalowych do prowadzenia placówki dla dzieci.* Dodała, że *z tego samego powodu gmina zmuszona była zamknąć działalność świetlicy prowadzonej w ramach struktury MOPS. Placówka wsparcia dziennego w formie opiekuńczej od lat była prowadzona na zlecenie gminy przez tą samą organizację, która jednocześnie*

²⁵ Dz. U. z 2020 r., poz. 1057 t.j.

²⁶ <https://sswm.org/statut/>

²⁷ w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK

prowadzi szkołę, z której pozyskuje kadre, stąd nie ma problemu ze spełnianiem wymagań dotyczących lokalu.

Dyrektor MOPS dodała, że próbę zlecenia prowadzenia placówki w formie specjalistycznej gmina podjęła w 2021 r. jednak przetarg został unieważniony, ponieważ żadna organizacja nie złożyła oferty. Ponownie, gmina ogłosiła konkurs w kwietniu 2022, jednak procedura jego rozstrzygnięcia, do czasu zakończenia czynności kontrolnych, nie została zakończona.

(akta kontroli str. 259, 665, 668)

7. Zapewnienie pomocy ze strony rodzin wspierających oraz finansowanie kosztów związanych z ich funkcjonowaniem

W latach 2019-2021, w ramach tworzenia i rozwoju opieki nad rodzinami przeżywającymi kryzys opiekuńczo-wychowawczy, gmina zapewniła pomoc ze strony rodziny wspierającej oraz finansowanie kosztów związanych z jej funkcjonowaniem. W Programach nie zdiagnozowano potrzeby ustanowienia rodzin wspierających, a wykaz potrzeb nie wskazywał na zasadność ich funkcjonowania. Zaplanowano przedsięwzięcie polegające na podejmowaniu działań mających na celu pozyskanie osób pełniących funkcję rodziny wspierającej. W okresie objętym kontrolą, w 2020 r., ustanowiono jedną rodzinę wspierającą dla jednej rodziny przeżywającej kryzys opiekuńczo-wychowawczy, w zakresie wskazanym w art. 29 ust. 2 ustawy o pieczy zastępczej. Umowa²⁸ o pełnienie funkcji rodziny wspierającej została zawarta z upoważnienia Prezydenta Miasta Piły, właściwego ze względu na miejsce zamieszkania rodziny wspieranej, przez Dyrektora MOPS. Wyboru rodziny wspierającej dokonano z bezpośredniego otoczenia dzieci. W umowie, rodzina wspierająca oświadczyła, że nie ma prawnych i faktycznych przeszkód, które uniemożliwiłyby lub utrudniały realizację pełnienia funkcji rodziny wspierającej. W umowie zapewniono zwrot kosztów związanych z udzieleniem pomocy, z tytułu umowy z rodziną wspierającą, jednak MOPS nie poniósł żadnych wydatków. Przed zawarciem umowy z rodziną wspieraną, MOPS zwrócił się do Miejsko Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Ujściu o przeprowadzenie rodzinnego wywiadu środowiskowego, który wykazał, że rodzina prawidłowo funkcjonuje w środowisku. Nie sporządzono wymaganej opinii kierownika ośrodka pomocy społecznej, o czym więcej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*. Mimo licznych form wsparcia, w tym objęcia rodziny pomocą ze strony rodziny wspierającej i intensywnej współpracy rodziny wspierającej z asystentem rodziny, zamierzone efekty tej pracy nie zostały osiągnięte. Zakres wsparcia ze strony rodziny wspierającej został określony zgodnie z art. 29 ust. 2 ustawy o pieczy zastępczej. Plan pracy z rodziną zawierał zapisy dotyczące wsparcia przez rodzinę wspierającą i jej współpracy z asystentem rodziny w zakresie modelowania prawidłowych wzorców rodziny i postaw rodzicielskich.

Dyrektor Ośrodka wyjaśniła, że w celu pozyskania rodzin wspierających opracowano wzory niezbędnych dokumentów, umieszczono informację o możliwości skorzystania z takiej formy pomocy na stronie internetowej, rodziny obejmowane wsparciem asystentów informowano, że mogą skorzystać z pomocy rodziny wspierającej. Jednak, rodziny w kryzysie opiekuńczo-wychowawczym nie są zainteresowane taką formą wsparcia. Dalej, w wyjaśnieniach, Dyrektor MOPS wskazała, że trudność stanowi pozyskanie kandydatów na rodziny wspierające. Jej zdaniem, może to wynikać między innymi z faktu, iż jest to funkcja społeczna, w związku z czym nie przysługuje za nią wynagrodzenie, a jedynie zwrot

²⁸ nr 1/2020 z 9 czerwca 2020 r.

udokumentowanych kosztów. Drugim istotnym czynnikiem, który nie sprzyja ustanawianiu rodzin wspierających, jest trudność w znalezieniu w najbliższym otoczeniu rodzin objętych asystą osób, które same nie mają trudności z prawidłowym wypełnianiem funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz takich, które zdecydowałyby się na pełnienie takiej funkcji. Z rodziną wspierającą Prezydent Miasta Piły zawarł umowę zgodnie z art. 31 ust. 1 ustawy o wspieraniu rodziny określając w niej m.in. zasady zwrotu kosztów związanych z udzielaniem pomocy.

(akta kontroli str. 118-139, 144-168, 259, 474-510, 660, 664, 690)

W badaniu ankietowym, w którym uczestniczyło 14 rodzin, którym MOPS udzielał pomocy ze względu na trudności opiekuńczo-wychowawcze, żadna z rodzin nie wyraziła akcesu skorzystania z pomocy rodziny wspierającej.

(akta kontroli str. 695)

8. Sporządzanie sprawozdań rzeczowo-finansowych z zakresu wspierania rodziny oraz przekazanie ich właściwemu wojewodzie

MOPS gromadził poprawne dane rzeczowo-finansowe w zakresie wspierania rodziny i przekazywał je Wojewodzie Wielkopolskiemu w terminach określonych w § 3 rozporządzenia Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 18 czerwca 2019 r. w sprawie sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonywania zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej²⁹. Dopełniono także obowiązek terminowego przedstawienia wojewodzie sprawozdań z realizacji ustawy o pieczy zastępczej w ramach Centralnej Aplikacji Statystycznej. Dane zawarte w sprawozdaniach były zgodne z danymi prezentowanymi w czasie kontroli.

(akta kontroli str. 274-318)

9. Finansowanie działań na rzecz wsparcia rodziny w kryzysie opiekuńczo-wychowawczym

Gromadzenie informacji o sytuacji rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych i wynikających z tego potrzeb finansowych gminy odbywało się z wyprzedzeniem czasowym umożliwiającym zaplanowanie środków finansowych gminy na ten cel.

Dyrektor MOPS wyjaśniła, że *dane takie gromadzi się w trakcie bieżącej pracy (szczególnie w ramach pracy socjalnej i współpracy z jednostkami oświatowymi i ochrony zdrowia oraz z sądem), a także przy okazji zbierania i analizy danych niezbędnych do sporządzania okresowych sprawozdań (m.in. „Sprawozdań z realizacji zadań w zakresie wspierania rodziny Gminy Piła” przedstawianych na sesji Rady Miasta Piły do 31 marca każdego roku, sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonywania przez gminę zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, sporządzanych dwa razy do roku w Centralnej Aplikacji Statystycznej), a także przy okazji konstruowania Programów. Dodatkowo, wśród źródeł informacji niezbędnych do zaplanowania środków finansowych na realizację zadań skierowanych do rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, Dyrektor MOPS wymieniła bieżącą analizę budżetu, analizy wykonania planu finansowego w danym roku, a także porównanie wykonania planów finansowych z lat poprzednich.*

Środki na wsparcie rodzin w kryzysie wychowawczym planowane w budżecie MOPS były wystarczające.

Na działania związane ze wsparciem rodziny i pieczą zastępczą gmina Piła w latach 2019-2021 zaplanowała odpowiednio 3 011,30 tys. zł, co stanowi

²⁹ Dz. U. z 2019 r., poz. 1195

0,8% planowanych wydatków gminy, 3 490 tys. zł (0,9%), 3922,40 tys. zł (0,9% planu finansowego gminy), w tym planowano:

- współfinansowanie pobyt dzieci w pieczy zastępczej w wysokości 1 627,50 tys. zł, 1 933,20 tys. zł, 1 916,10 tys. zł,
- zatrudnienie asystentów rodziny, w tym podnoszenie kwalifikacji w wysokości 568,80 tys. zł, 686,70 tys. zł, 673,80 tys. zł,
- finansowanie placówki wsparcia dziennego w formie opiekuńczej w wysokości 12,5 tys. zł, 13,0 tys. zł, 15,0 tys. zł,
- funkcjonowanie rodzin wspierających po 1,0 tys. zł w 2020 r. i 2021 r.,
- finansowanie pracy z rodziną w formie poradnictwa specjalistycznego, prawnego, terapii i warsztatów w wysokości 375,0 tys. zł, 679,90 tys. zł, 686,90 tys. zł,
- inne działania związane z wsparciem rodziny (kampanie profilaktyczne, projekty, zajęcia w świetlicach socjoterapeutycznych, zadania realizowane przez organizacje pozarządowe planowano 660,4 tys. zł, 233,4 tys. zł, 995,8 tys. zł.

(akta kontroli str. 691-694)

Wydatki gminy w latach 2019-2021 na działania związane z wsparciem rodziny i pieczą zastępczą wynosiły odpowiednio 2 675,1 tys. zł (co stanowi 82% zaplanowanych środków), 2 915,7 tys. zł (83%), 3 433,0 tys. zł (87%), z tego:

- współfinansowanie pobyt dzieci w pieczy zastępczej w wysokości 1.556,8 tys. zł, 1.826 tys. zł i 1.857,7 tys. zł,
- zatrudnienie asystentów rodziny, w tym podnoszenie kwalifikacji w wysokości: 539,3 tys. zł w 2019 r., 649,6 tys. zł w 2020 r. i 659,9 tys. zł w 2021 r.;
- finansowanie placówki wsparcia dziennego w formie opiekuńczej w wysokości: 12,5 tys. zł w 2019 r., 13 tys. zł w 2020 r. i 15 tys. zł w 2021 r.;
- finansowanie pracy z rodziną w formie poradnictwa specjalistycznego, prawnego, terapii i warsztatów w wysokości 150,4 tys. zł w 2019 r., 282,6 tys. zł w 2020 r. i 371,5 tys. zł w 2021 r.;
- inne działania (omówione w punkcie 4 Rodzaje i formy wsparcia dla rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze, str. 12 wystąpienia pokontrolnego) związane z wsparciem rodziny w kwocie 416,1 tys. zł w 2019 r., 144,5 tys. zł w 2020 r. i 528,9 tys. zł w tym: kampanie profilaktyczne i informacyjno-edukacyjne „Przemocy – NIE! Pomocy – TAK!” 7,6 tys. zł w 2019 r., 3,2 tys. zł w 2020 r. i 3,1 tys. zł w 2021 r. zajęcia realizowane przez około 10 świetlic socjoterapeutycznych 232,9 tys. zł w 2019 r., 24,7 tys. zł w 2020 r., 262,1 tys. zł w 2021 r., zadania realizowane przez organizacje pozarządowe (organizacja czasu wolnego, półkolonie) 162,3 tys. zł w 2019 r., 52,2 tys. zł w 2020 r. i 171,4 tys. zł w 2021 r., Projekt „Czas na rodzinę” 13,3 tys. zł w 2019 r., 64,4 tys. zł w 2020 r. i 80,3 tys. zł w 2021 r., kampanie profilaktyczne „Postaw na rodzinę” 6,5 tys. zł w 2021 r., Projekt „Otwórz się na pomoc” 5,5 tys. zł w 2021 r.

(akta kontroli str. 258-259, 665-666)

10. Kontrole realizacji zadań z zakresu wsparcia rodzin

W latach 2019-2021 w MOPS nie prowadzono kontroli w zakresie realizacji zadań wynikających z ustawy o pieczy zastępczej.

(akta kontroli str. 319-322)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Asystenci rodziny, opracowując plan pracy z rodziną, we wszystkich 10 zbadanych przypadkach nie dokumentowali konsultacji z właściwym pracownikiem socjalnym, o których mowa w art. 15 ust. 1 pkt 1 ustawy o pieczy zastępczej.

Dyrektor Ośrodka wyjaśniła, że *asystenci rodziny i pracownicy socjalni pracując na rzecz tej samej rodziny, konsultują się ze sobą na bieżąco, począwszy od momentu przekazania do realizacji rodzinnego wywiadu środowiskowego i w toku pracy z rodziną asystent cały czas pozostaje w kontakcie z pracownikiem socjalnym, na bieżąco konsultując się w sprawach rodziny. Dyrektor MOPS przyznała, że pracownikom nie narzucono formalnej metody dokumentowania tych czynności. Wobec nawału pracy pracowników socjalnych i asystentów rodziny, kładzenie nacisku na dokumentowanie czynności mogłoby się odbyć kosztem czasu poświęconego na faktyczną pracę z rodziną. Dodaje, że zazwyczaj pracownik socjalny uczestniczy w pierwszej wizycie asystenta w środowisku rodziny.*

(akta kontroli str. 378-473, 675, 678)

2. Plany pracy z rodziną we wszystkich 10 skontrolowanych przypadkach, nie były opracowywane we współpracy z koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej, co było niezgodne z art. 15 ust. 1 pkt 2 ustawy o pieczy zastępczej.

Dyrektor PCPR wyjaśniła, że *koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej nie brali udziału w przygotowaniu przez asystentów planów pomocy rodzinie. Dyrektor MOPS potwierdziła, że plany pracy z rodziną i plany pomocy dziecku nie są sporządzane wspólnie przez asystentów rodziny i koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej czy wychowawców dzieci, w przypadku umieszczenia ich w instytucjonalnej pieczy zastępczej. Instytucje tworzące plany pracy z rodziną konsultują się ze sobą i wzajemnie zapoznają się z gotowymi dokumentami.*

(akta kontroli str. 378-473, 663)

3. W pięciu przypadkach oceny okresowe została wykonana z naruszeniem terminu określonego w art. 15 ust. 1 pkt 15 ustawy o pieczy zastępczej, tj. rzadziej niż co pół roku³⁰.

Dyrektor MOPS wyjaśniła, że *oceny okresowe sytuacji rodziny wykonywane są za okresy nieprzekraczające sześciu miesięcy, jednak nie zawsze sam moment tworzenia dokumentu mieści się w tym przedziale czasowym. Wynika to z różnych powodów: absencji w pracy, nawarstwienia pracy w terenie, która wymaga natychmiastowej wizyty asystenta w rodzinie, konieczności sporządzenia również innych dokumentów (głównie pism do sądu, PCPR, placówek opiekuńczo-wychowawczych). Dyrektor MOPS dodała, że asystenci rodziny, którym zdarzało się sporządzać oceny z opóźnieniem, zostali pouczeni przez przełożonego o obowiązku przestrzegania ustawowych terminów.*

NIK zauważa, że zdarzyły się dwa przypadki sporządzania okresowych ocen sytuacji rodziny raz na 12 miesięcy³¹.

(akta kontroli str. 378-473, 676, 681)

4. Nie przekazano do Dyrektora MOPS³² 50 (47%) ocen okresowych rodzin sporządzonych przez asystentów, co było niezgodne z wymaganiami art. 15 ust. 1 pkt 15 w związku z art. 17 ust. 1 ustawy o pieczy zastępczej.

³⁰ Dotyczy to sprawy nr: AR.520.74.215/AS ocena wykonana 8 lipca 2021 r. następna 3 lutego 2022 r.; AR.520.6.2019/AK ocena z 26.11.2019 r. następna z 13.07.2020 r., AR.520.18.2019/ES ocena z 17.11.2020 r. następny 31.05.2021 r., AR.520.25.13.2018/2021/IS ocena z 31.07.2019 r. następny 25.03.2020 r., AR.520.29.1.2017 ocena z 7.04.2020 r. następny 17.11.2020 r.,

³¹ AR.520.10.2014/NP ocena z 14.01.2019 r. następne z 19.02.2020 r. oraz AR.520.12.1.2018/AK ocena z 14.01.2020 r. następna z 5.01.2021 r.

³² AR.520.49.2019/MW, AR.520.6.2019/AK, AR.520.18.2019/ES, AR.520.10.2018/AS (oceny z 9.03.2020 r., 14.09.2020 r., 2.03.2021 r., 15.09.2021 r.), AR.520.12.1.2018/AK, AR.520.12.1.2018/AK (oceny z 5.01.2021 r., 20.07.2021 r.), AR.520.15.2018/IB (18.11.2020 r.), AR.520.27.2019/PS (20.07.2020 r., 7.01.2021 r., 8.07.2021 r.), AR.520.11.2017/AS (oceny z 5.03.2020 r., 26.08.2020 r., 17.02.2021 r., 17.08.2021 r.)

Ponadto, 21 (20%) ocen nie została przekazana ani Dyrektorowi Ośrodka ani Kierownikowi zespołu ds. asysty rodzinnej³³.

Dyrektor MOPS wyjaśniła, że *brak przekazania do akceptacji przełożonym ocen okresowych wynikał z zaniedbań tworzących je asystentów. W okresie od kwietnia 2020 r. do marca 2022 r., w drodze wewnętrznych ustaleń, ścieżka obiegu powyższych dokumentów uległa zmianie tzn. oceny okresowe w trakcie trwającej asysty były akceptowane wyłącznie przez kierownika zespołu ds. asysty rodzinnej, a oceny końcowe, były akceptowane również przez kierownika zespołu ds. asysty rodzinnej i Dyrektora. Miało to związek z pandemią koronawirusa i wynikających z niej trudności organizacyjnych.*

(akta kontroli str. 378-473, 675, 679-680)

5. Asystenci rodzin nie prowadzili dokumentacji monitorowania funkcjonowania rodziny po zakończeniu pracy z nimi, o którym mowa w art. 15 ust. 1 pkt 16 ustawy o pieczy zastępczej, co w ocenie NIK, stanowiło naruszenie kryterium rzetelności. Dyrektor MOPS wyjaśniła, że *monitoring nie był dokumentowany, ponieważ w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej nie ma żadnych wytycznych, w jaki sposób ma przebiegać ten proces i w jakiej formie ma być on udokumentowany. Dodała, że monitorujący sytuację rodzin asystenci rodziny odnotowują w dowolnej formie najbardziej istotne według nich informacje o funkcjonowaniu rodziny po zakończeniu pracy z nią.*

(akta kontroli str. 378-473, 675, 680)

6. Rodzinę wspierającą ustanowiono bez wymaganej na podstawie art. 30 ust. 2 ustawy o pieczy zastępczej opinii kierownika ośrodka pomocy społecznej albo dyrektora centrum usług społecznych. Zastępca Dyrektora MOPS wyjaśniła, że *sytuacja rodziny wspierającej miała specyficzny charakter, ze względu na pełnienie przez małżonkę funkcji publicznej, stąd osoba była znana Ośrodkowi z racji współpracy między jednostkami w zakresie wspierania rodzin i pieczy zastępczej. Istotnym był też fakt, że małżeństwo bezpośrednio przed powierzeniem funkcji rodziny wspierającej, prawidłowo i z zaangażowaniem pełniło funkcję rodziny zastępczej dla małoletnich dzieci rodziny wspieranej i z tej racji małżeństwo to jak też jego sytuacja życiowa oraz obszar wsparcia były dobrze znane Ośrodkowi. Zastępca Dyrektora MOPS powołała się także na pozytywne wyniki wywiadu środowiskowego. Wskazane okoliczności pozwoliły sądzić, że małżeństwo daje rękojmię prawidłowego pełnienia funkcji rodziny wspierającej.*

(akta kontroli: 474-510, 690)

IV. Wnioski i Uwagi

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, wnosi o podjęcie działań mających na celu zapewnienie:

- Wnioski
- 1) opracowywanie planu pracy z rodziną we współpracy z pracownikiem socjalnym i koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej i dokumentowanie tej współpracy,

³³ AR.520.6.2017/AS sporządzenie dnia 16.08.2019 r., 5.11.2019 r., 2.02.2020 r. oraz oceny za okres 3.02.2020 r. do 2.08.2020 r., 3.08.2020 r. do 2.02.2021 r. i 3.02.2021 r. do 2.08.2021 r.;- AR.520.29.1.2017 oceny z dnia 7.04.2020 r., 5.05.2021 r., 3.11.2021 r.; AR.520.12.1.2018/AK ocena z 24.09.2019 r.; AR.520.15.2018/IB ocena z 26.05.2020 r., 5.05.2021 r., 28.10.2021 r.

- 2) sporządzanie okresowych ocen sytuacji rodziny nie rzadziej niż co pół roku oraz przekazywanie ich Dyrektorowi MOPS,
- 3) dokumentowanie monitorowania sytuacji rodzin po zakończeniu asysty rodzinnej,
- 4) ustanawianie rodziny wspierającej po uzyskaniu pozytywnej opinii kierownika ośrodka pomocy społecznej wydanej na podstawie przeprowadzonego wywiadu środowiskowego.

Uwagi Najwyższa Izba Kontroli nie formułuje uwag.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Poznaniu. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku zgłoszenia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Poznań, 3 czerwca 2022 r.

Delegatura w Poznaniu
Dyrektor
z up.

Kontroler
Klaudia Dziamska
Specjalista kontroli państwowej

p.o. Wicedyrektor

Najwyższa Izba Kontroli